

UNITÁRIUS SZÓSZÉK

Megjelenik negyedévenként. = Előfizetési ára évi 100 Leu.

KIADJA:

AZ EGYETEMES UNITÁRIUS LELKÉSZKÖR.

SZERKESZTI:

BALÁZS ANDRÁS,

dârjiui (székelyderzsi) lelkész

TARTALOM:

EGYHÁZI BESZÉDEK:

Benedek Gábor: A sötétségből a világosság felé	3
Báró József: Haszontalan szolgák vagyunk	9
Utő Lajos: A lélek ereje	13
Dr. Varga Béla: Jézus egyedül	19
Csitó Salamon: Imádkozzatok	22
Benczédi Pál: Alapos hit	26

AGENDÁK:

Kovács Lajos: Konfirmációra	31
Bartók Endre: Urvacsorai	34
Dr. Boros György: Keresztelési	36

TEMETÉSI BESZÉDEK:

Dr. Boros György: Pákeyné Fangh Antónia felett	38
Vári Albert: Kovács Buba felett	40
Marosi Márton: Deák Miklós felett	45

IMÁDSÁGOK:

Dr. Boros György: I—III.	48
Bálint Ödön: Lelkészköri gyűlésen	52
Dr. Varga Béla: Böjti	54

Unitárius művek jegyzéke.

Miután az alant felsorolt művek megközelítőleg se adják az unitárius irodalom teljességét: tisztelettel kéri Szerkesztőség az olvasókat és jóakarókat, sziveskedjenek segítségül lenni a jelenleg kapható összes művek jegyzékének összeállításában. Az itt felsorolt művek kaphatók részint szerzőknél, részint Kolozsvárt az egyházi levéltárosnál, illetve közpénztárnoknál. Szerkesztőség is szívesen nyújt segédkezet az egyes művek beszerzéséhez.

I. Szószéki dolgozatok.

Channing E. Vilmos: válogatott művei VI-ik k. A tökéletes élet Kv. 1870.	10
Unitáriusok háromszázados zsinati emléke, Kv. 1879.	3
Zsinati imák és beszédek 1891	2
D. F. születésének 400 zsinati emléke, Kv. 1910.	4
A kolozsvári új kollegium megnyitó ünnepélye 1901.	3
Csifó Salamon: Szolgálat az Úr előtt (egyh. beszéd) 1905.	50
Csifó—Szentábrahámi: Imakönyv, különböző kötésekben	—
Gálfi Lőrinc: Dr. Bedő Albert-féle pályanyertes egyh. b., kötve	40
„ „ A nagy várakozás (egyházi beszéd) 1924.	2
Kovács Lajos: Az én hitvallásom	2
Bölöny Vilmos: Prófétáljatok (egyházi beszédek)	30
Vári Albert: Imakönyv, többféle formában, Torda, 1925.	—
Péterfi Dénes: Unitárius Kereszténység (egyházi beszéd)	—
„ „ Jézus asztalánál (agendák)	—
Dr. Boros György: Szívemet hozzád emelem. Imakönyv	—
„ „ Az unitarizmus főelvei (egyházi beszéd)	—
„ „ A szószék jövője	—
Ütő Lajos: Megnyilatkozásunk helye (agendák)	40
Unitárius Szószék köteteiből kapható: III., IV., IX., X., XI., XII., XIII. és XIX. kötet a	30
Egyes füzetek darabonként 5 leiért a következő kötetekből:	
II. 3. sz., VII. 2., 3., 4. sz., VIII. 2., 3., 4. sz., XVIII. 4. sz.	

II. Teologia, — filozófia.

Szentábrahámi—Derzsi: Ker. hittudomány összege	40
Dr. Borbély István: A magyar unitárius egyház hitelvei a XVI. században. Kolozsvár, 1914.	50
Dr. Borhély István: Az unitárius életfelfogás új irányai természettudományi megvilágításban. Kolozsvár, 1920.	5
Marion—Péterfi: Isten és lélek (fordítás)	—
Dr. Borbély István: A magyar unitárius egyház alkotmánya az államhatalommal való viszonyában. Kolozsvár 1922.	20
Dr. Borbély István: A mai unitárius hitelvek kialakulásának története (Rendszeres unit. hittantört.) I. kötet. Kv. 1925.	50
Dr. Borbély István: Az unit. prédikáció (irod. tört. tanulm.)	5

XXI. kötet.

1927. jan.—márc.

1. szám.

UNITÁRIUS SZÓSZÉK

Megjelenik negyedévenként. = Előfizetési ára évi 100 Leu.

KIADJA:

AZ EGYETEMES UNITÁRIUS LELKÉSZKÖR.

SZERKESZTI:

BALÁZS ANDRÁS,

dârjiui (székelyderzsi) lelkész

A sötétségből a világosság felé.

Róm. XIII. 12. „Az éjszaka elmúlt, a nap pedig elközelgett, vessük el azért a sötétségnek cselekedeteit és öltözzük fel a világosság fegyvereit“.

Amióta elvonult fejünk felett a rémes vihar, mely amerre csak eljárt, mindenütt a pusztulásnak, a romlásnak szomorú nyomait hagyta maga után, azóta még talán mindig úgy vagyunk K. T., mint az az ember, akinek portája, akár őseitől örökölte, akár nehéz verejtékezéssel maga szerezte azt, egy rémes éjszakán a lángok martalékává lett s ezáltal elveszettnek hiszi mindenét. Ráülepszik a lelkére a vesztesnek tompa kábulata, szeme különös, tétova és látásnélküli nézéssel mered a romok felé s míg ott ül leégett hajléka üszkös gerendáinak romhalmazán, gondolkodó képessége egészen megbénul. Nap hiába süt, ő éjszakát érez mindig maga körül. Kedvét az élethez elvesztette. Jobb jövőben hite nincs s a remény, hogy még új élet hajnala derülhet reá, számára el nem érhető csalóka délibáb.

Igen. Így vagyunk. Hiába telt el annyi év azóta, hogy a világot pusztító tűz lángolása megszűnt, hiába minden kísérlet, mely a romok eltakarítására irányul, ott ülünk mindig a füstölgő romokon, az eltöltött idő kesergés a veszteségek felett, a jelen — eltekintve az itt-ott szórványosan jelentkező ébredni akarástól — általánosságban még mindig nem a nappal munkásságának, hanem az éjszaka sötétségében rémes álmokat látó mozdulni nem akarásnak a jellegét viseli magán bélyeg, jegy gyanánt.

Pedig hát ez nem mehet így a végtelenségig. Az üszkös, füstölgő romok felett nem kesereghet át egy életet az, kinek hajléka a lángok martaléka lett. Hozzá kell látnia K. T. a romok eltakarításához, a megmaradt értékek összegyűjtéséhez. A tétlen, tompa kábulat idejét fel kell váltania előbb a hajnal derengésének, melyben új munkalehetőségek,

új életreménységek látóhatárai kezdenek kibontakozni, majd hovatovább mind jobban és jobban, inkább és inkább ki kell bontakoznia a munkalázától, az alkotás hevétől áttüzesített fényes nappalnak, melyben a vesztes ember felveszi ismét a felcsillanó új életlehetőségek elejtett szálait, megragadja az elkövetkezett nappalban fakadó reményígéreteket s igyekszik azokat a beteljesülés valóságához segiteni. Siránkozásból, álmodozásból, tétlen, tompa kábulatból nem lehet pótolni a veszteségeket, új hajlékot építeni belőlük még senki sem tudott, új erő forrást még nem jelentettek soha senkinek.

Az élet megállást nem tűr: halad. Időnkét vesztegetni nekünk sem lehet. A késedelemnek minden további perce óriási sullyal esik a mi egyházi életük serpenyőjébe is. Nem tudom K. T., hogy ti mit és mennyit tettetek; nem tudom, hogy vajjon önmagatok közelebbi munkakörét tekintve, megéreztetek, megértettétek-e, hogy a tétlen, tompa kábulat, elfásult közöny ideje lejárt; egyet tudok csak. Azt, hogy egyetemes egyházunk életében, ez életnek különösen valláserkölcsei oldalát tekintve, még eddig nem jött el a felébredés, pedig az élet hív, követeli a tevékenységet, mert mint Pál apostol mondja: „Az éjszaka elmúlt, a nappal pedig elközelgett”. Teendőink irányát is megszabja további szavaiban: „vessük el azért a sötétségnek cselekedeteit s öltözzük fel a világosság fegyvereit”.

* * *

Vessünk egy pár pillantást az éjszaka világába. Az éjszakának a jellemvonásai: a sötétség, a tétlenség és az alvás. Mindannyi az életnek a megállását, elpihenését jelenti. Tény és való, hogy a megfáradottnak jól esik a nyugalom, a meglankadott tagoknak a felfrissülést hozó megpihenés s az élet kemény harcában túlerőltetett elmére életszükség, hogy az álmok országában szerezzék meg az új napra oly szükséges akaraterőt. Ennek az éjszakának létjogosultságához, szükségességéhez kérdés sem férhet.

Van azonban egy másik éjszaka is. Ez az ébrenlét éjszakája. Mikor az ember él, mozog, jár-ke, élettevékenysége a megtévesztésig az ébrenlét mozgalmas világához hasonlít, de minden életnyilvánulás céltalan, olyan, mint az alvajáróé. A cselekedetek nélkülöznek egy meghatározott cél felé törést, a gondolatok az élet mély vizeibe való elmerülést, az érzések egy igaz érzésvilág minden nemes jellegét. Olyan máról-holnapra való tengődés ez csupán.

Ilyen alvajáró éjszakai élet már 7 esztendő óta a mi életünk. Az éjszakának ezt a szomorú, álmokóros világát mutatja különösen az utóbbi években mindenfelé tapasztalhatóan és megfigyelhetően a mi egyházi, sőt egész valláserkölcsei élettelenségünk. Azok a szomorú, lehangelő és

irtózatosan fájó veszteségek, melyeket átéltünk, melyeket elszenvedtünk, kulturkincseink, anyagi javaink elvesztése, a tápláló és életet adó kút-főknek mesterséges és erőszakos sorvasztása koldussá tettek bennünket, régi megszokott életalapjainkat rombadöntötték egészen és mégis: mi mint alvajárók tétlenül, összedugott kezekkel, elzsírosodott szívvvel, közönyös lélekkel ülünk körül a romokat, mintha drága kincseink elvesztése nem is érdekelne bennünket. Belemerültünk és alusszuk a nemtörődömség komor, sötét éjszakáját s látásunk mintha elvakult, hallásunk mintha elsüketült volna, észrevenni nem akarjuk, hogy ez az éjszakai álmkórság, ha fel nem ébredünk, előhírnöke lesz a lassu elsorvadásnak, a nemtörődömséget végzetszerűleg követő örök elhunynak.

Példákra, sivár, rideg valóságokra mutassak rá? Istenem, hát annyira belemerültünk, a fejet — hogy a veszteségeket ne lássa — homokba rejtő struccnak az életmódjába, hogy még ezeknek a fájó sebeknek a mutogatására, feltárására is szükség volna? Ám legyen! Az utóbbi évek kemény szenvedés próbái koldussá tették egyházunkat úgy egyetemében, mint egyes részeit, az egyházközségeket tekintve. Üresen álló tornyok, leszerelt orgonák, birtokaitól megfosztott egyházak, létealapjukban megtámadott és megrendített iskolák és egyéb intézmények s mindezek mellé még a hinni, szeretni nem akaró lelkek miatt üresen álló templomok, omladozó és bomladozó épületek minden vonalon. Kell-e még valami, ha ez sem elég? Hát az erkölcsi élet lesüllyedése?! Egy kora gyermekségében megfertőzött ifjúság, egy önzése miatt semmi nagy és nemes eszmény, életcél iránt nem fogékony embertömeg... Nem, nem folytatom tovább, hiszen ha tenném, vagy elragadna kemény szavakra a méltatlankodás, vagy miként Jézus Jeruzsálem láttán: én is könnyekre fakadok a sajgó, szívet csavaró fájdalom miatt.

És mégis, mintha még ez sem volna elég, még tart a közöny, megfogva tart az álm, mintha nem volna itt az ébredés ideje. Sokaknak erejét a közöny, a nemtörődömség bénítja meg, másoknak lelkét a fájdalom apáthiája nyűgözi. De akármelyik legyen, nem egyéb ez az éjszaka álmvilágánál, az alvajárás, a holdkórosság borzalmas éji világánál, mely így nem tarthat tovább! Mozdulás sehol, vagy csak inittamott; akarat nincs, a kábulat rabbá tett egészen? Oh ne engedjétek át magatokat, szeretettel, fájó szívem legszentebb, legtisztább érzésével kérlek, ne engedjétek magatokat át a sötétség eme rideg, életnélküli éjszakás világának, hiszen sorsunk, életünk akkor megpecsételtetett s e pecsét a halál maga. Oh halljátok meg az apostol ébresztő szavát: „Az éjszaka elmúlt, a nap pedig elközelgett, vessük el a sötétségnek cselekedeteit és öltözzük fel a világosság fegyvereit!”

Az apostol tehát azt mondja, hogy az éjszaka elmúlt. Vajjon így van-e? Azt jól tudjuk ugyebár K. T., hogy az éjszaka nem mindjárt, azonnal változik nappallá, van egy bizonyos rövid, átmeneti időszak is, mit a hajnal jelent. Az éj sötét leple lassan szakadozni kezd egyik oldalán, csillagszemei egymásután hunynak le. A megszakadt foszlányok mögött megjelenik az előbb halvány, majd mind jobban-jobban erősödő biborfény keleten. Ez a hajnal pirja. Egyszerre előnti az ég alját, majd a sötét háttérből előtör a kiemelkedő nap sugara s soha eléggé nem csodálható fénnel előnti a szemben levő magaslatokat. S mialatt lassan mind fennebb-fennebb emelkedik az égen, a természet csodáshangu zenészei pacsirtaszóval üdvözlik az ébredő napot, míg a hajnal átmegy a nappalba s az ember is kidörzsöli szeméből az álmot s munkához lát. Nappal van. A hajnal elhozta a munka, az ébredés, az élet nappalát. Egyszerre soha sincsen nappal, a nappalt hajnal előzi meg. Mikor aztán elérkezett a reggel s átvette birodalmát a nappal, megkezdődik a szorgos, lázas munka mindenütt. A természet erőitől föl az emberig minden munkába áll.

Igy van ez K. T. a mi egyházi életünkben is. Az apostol arra figyelmeztet, hogy az éjszaka elmúlt, a nap elközelgett. Szóval hajnalodik. Látjátok-e a hajnalt jelentő biborfényt keleten? Itt is, ott is fecsilan egy-egy sugár a felkelő napból. Veszitek-e észre? Amott egy új harang, emitt egy renovált, vagy egy új orgona. Amott az áldozatos szív szeretet sugára, emitt kegyes lelkek egyházmentő adománya; amott az egyház egyeteméért szívből, zúgolódás nélkül nyújtott adósegély, emitt iskoláink benépesítését munkáló alapítványok sora. Hiszitek-e, hogy ezek a hajnal jelei? Az éjszaka már elmúlt, a nap pedig elközelgett. Hajnal van. Még nincs nappal, de hogy legyen, ti rajtatok áll K. Testvéreim.

Hogyan lesz a hajnalból nappal? Úgy K. T., hogy a napnak felragyogó fénye kelettől-nyugatig mindent bearanyoz, átvilágít és melegít. Úgy, hogy a felkelő nappal megmozdul, ébred és munkába indul a világosság minden fia. Úgy, hogy ez a nemes munkába indulás is nem marad szórványos, imitt-amottlagos jelenség, hanem egy állandó, szent, a legszélesebb rétegekre kiterjedő lázas és lelkesült, céltudatos, nemes munkássággá változik. Úgy, hogy e világon minden ember fia, minden keresztény s ti unitárius Testvéreim, ti különösen mindannyian meghalljátok és követitek Pál apostol hívó szavát: „... vessük el a sötétségnek cselekedeteit s öltözzük fel a világosság fegyvereit“.

Vagy azt gondolnók K. T., hogy a nappalnak ez a riadója, emez ébresztője nem szól mindenkinek, hogy nincs arra szükség mindenütt? hogy aludhatunk tovább? Avagy csak hivalkodni tudunk uni-

tárizmusunk világosságával, de amellet megengedhetőnek tartjuk a sötétségben való élést. Szeretjük, ha a világosság, a nappal fiainak hivatgatunk, de azért életünk tartalmát, értékét tekintve alusszuk az éjszaka, a sötétség fiainak álmát?

Nem, nem lehet. Itt van a reggel. Ébreszt az apostol. Vessük el a sötétségnek cselekedeteit s öltözzük fel a világosság fegyvereit!

Mik ezek a fegyverek, kérdezed talán? A legelső a hithűség, az egyházadhoz való ragaszkodás. Jónak, hűnek, ragaszkodónak lenni a jólét, a boldogság napjaiban, mikor az egyház nem kért, hanem adott, nem volt erény. Hűnek lenni, ragaszkodást mutatni ma, mikor az egyházhajó vihartól űzött, rongált, ma sem erény, ma is csak kötelesség. Avagy megtagadjuk, mint elvetemült gyermek az elaggott, segélyt kérő anyát? Nem szabad, mert test szerinti anyád, ki ennek szeretetében nevelt fel tégedet, átkot mond reád hálátlanságod miatt, nem szabad, mert neked a világosság fegyvereit kell feővezned, ez pedig ragaszkodásra int.

Egy másik fegyver az áldozathozás. Miért, azt kérdezed? Hát nem látod, nem érzed a tátongó, orvoslásra váró sebet. Nem látnád, nem hallanád K. T. a segély után nyuló kezét, az áldozatra hívó gyermeki, ifjui esdő szavakat, melyek a megsemmisülés örvényének szélén álló iskolák padjaiból nyúlnak, hangzanak feléd? Képes volnál elvágni egyházi életünk reménységei, gyermekeink, gyermekeid előtt durva sentségtelen kézzel a tiszta erkölcs, szeretet, erények életútjait? Nem, nem lehet, nem szabad! Nappal van már, nem használhatod a sötétség fiainak fegyvereit.

És ahol a világosság fiainak eme fegyvereivel elláthatod, felővezheted magad: a fegyverek fegyvere, védő várak vára, a szent Sion, templomaid küszöbe mért sir, padja mért poros, útai mért, hogy gyászban vannak? A lelki élet talán nem érdekel? Apáid hite talán már nem hevit? A hétköznapiok egyhangúsága, szürkesége után lelkednek nincs szüksége, hogy az áhitat szárnyán felszálljon Isten felé. A templom, mely apáidnak otthona volt, kincs volt, drága volt, neked nem otthonod, számodra nem kincs, nem drága érték talán? Oh ne foszd meg lelked nyugalmanak e hathatós eszközétől magad, oh ne hagyd, hogy Sion rommá legyen! Te a világosság fia vagy, a nappal gyermeke, ne hanyagold hát el a helyet, hol a világosság fegyvereit felöltözheted!

* * *

Az éjszaka elmúlt, a nappal pedig elközelgett, vessük el azért a sötétségnek cselekedeteit és öltözzük fel a világosság fegyvereit. Reggel

van. Nappal. A nap munkára hív. Fel hát K. T., fel a közöny, nemtörődömség éjszakájából a mentés szent munkájának nappalára. Ki volna az közöttünk, kit hidegen hagynának még ma is veszteségeink, ki ne érezné azt, hogy ez az érzéktelen, közönyös, sötétségben való élés, jövőnk sirásója, ki ne aggódnék azon, hogy gyermekeink élete hogyan és miként alakul? Oh jertek és öltözzük fel hát lelkünk nyugalmanak, gyermekeink jövőjének biztosításáért, jertek öltözzük fel a világosság-nak fegyvereit, hadd forrósodjék át szivünk, hadd teljék meg nemes eszményekkel lelkünk, egy szebb, boldogabb jövőért sorompóba állított nemes cselekedetekkel életünk, hogy ha majd sir domborul megfáradt porsátorunk fölé, sirköveinkre csak ezt vesse fel az emlékezet: itt nyugsznak a világosság fiai. Amen.

Benedek Gábor,
kökösi lelkész.

Haszontalan szolgák vagyunk.

Lukács XVII. 10. „Haszontalan szolgák vagyunk, mert csak azt tettük, amit kellett cselekednünk“.

Bámulom a Mestert és 12 tanítványát. Bámulom azt a nagy buzgóságot, mellyel rövid 3 év alatt bejárja az ország városait és falvait, hintik a hit és szeretet magvait, jót tesznek, gyógyítanak, megjavítják az embereket, egyszóval terjesztik az Istenországát. Kérded, miért cselekednek így? Felelet: „Haszontalan szolgák vagyunk, csak azt tesszük, amit kell cselekednünk!“

Bámulom Pál apostolt. Jeruzsálemről Rómáig megy. Átmegy egy sötét és pogány birodalmon, olyan helyeken, ahol a város népe örvongve kiáltja: Nagy az efezusi Diána! Egyik helyen ökröt, másik helyen fehér lovat áldoznak, de ő e sötét helyeken is keresztény gyülekezeteket alapít, számtalan apostolra talál s végül fellép Rómában is. Nem fél Néró éhes oroszlánaitól, tigriseitől, hirdeti az ígét alkalmas és alkalmatlan időben s ha kérded miért ez az önzetlen munka, felelete: „Mind a görögnek, mind a zsidónak, mind a pogánynak köteles vagyok, tartozom azzal, kell hirdetnem az evangeliumot, mert jaj nekem, ha az evangeliumot nem prédikálom!“

Bámulom az első keresztényeket. Milyen csodálatos az a lelki erő, amely őket összetartja, amellyel ők templomokat, iskolákat építenek. Szép, példás életet élnek, a közügyekért lelkesülnek és áldoznak s ha kérded, miért cselekednek így, feleletük: „Haszontalan szolgák vagyunk, csak azt tettük, amit kell cselekednünk ezután is.“

Ilyen volt a keresztény egyházi élet, míg végre azt betüimádással, szőrszálhasogató bölcselkedésekkel össze nem törték.

Behozták a szentháromságról való tanítást, pedig az ó testamentum, az evangelium, a természet, az emberi lélek, minden azt hirdeti bennünk és körülöttünk, hogy „Egy az Isten!“

Képekkel aggatták tele a templom falait, szobrokat vittek be, ezek előtt leborultak, imádták, pedig meg van írva: „Csak az egy Istent tiszteld és imádd!“

Latinul és görögül prédikáltak, amit a nép nem érthetett, holott Pál apostol így nyilatkozott: „Inkább két szót értelemmel, mint tizezret értelmetlenül!”

Urvacsora osztáskor csak kenyeret adtak, okoskodva: ahol test van, ott vérnek is lennie kell, holott Jézus mikor a kenyeret nyújtotta tanítványainak, hangsúlyozta, ez az én testem, mikor a bort adta: ez az én vérem!

Hitnyomozó törvényszéket állítottak fel, hitéért, meggyőződéséért verpadra, máglyára hurcolták az embert, pedig azt mondja az evangelium: A hit Isten ajándéka.

Kivették a nép kezéből az élet könyvét, a bibliát, hogy senki se olvashassa, pedig Jézus azért beszélt, azért tanított, az evangeliumot azért írták, hogy senki se maradjon sötétségben!

Elsötétült az apostoli hit a nép előtt, az emberek, az úgynevezett keresztények látván nem láttak, hallván nem hallottak és nem értettek.

Mi szokott történni, ha vak vezeti a világtalant? Mindaketten a verembe esnek!

Csaknem bekövetkezett! Isten azonban küldött lánglelkű szónokokat, apostolokat, akik a világosság felé törekvő lelkeket kivezették a sötétségből.

Elhangzott a jelszó: Legyen világosság! Jöttek a reformátorok, következett egy újkor, mikor az lett a jelszó: Vissza az evangeliumhoz!

Sokan kezükbe ragadták a lobogót, amelyre ragyogó betűkkel ez az egyetlen szó volt felírva: „evangelium!”, de azt diadalra Servét és Dávid Ferenc vitte. Ezt jól megjegyezzétek s mindenütt büszkén hirdessétek!

Servét Mihály, ki könyvet ír a Szentháromság tévelygéseiről s az egy Isten hitét bátor lélekkel hirdeti, máglyára megy, de meggyőződését meg nem tagadja.

Bámulom különösen Dávid Ferencet, ki az ékes szólás hatalmával hirdeti, hogy egy az Isten! Most Tordán a vallás szabadságot mondják ki, ahol Dávid az ünnepi szónok s e törvénnyel a kis Erdélyország Európa minden államát megelőzte.

Holnap tán készül a nagyváradai disputációra, hogy a hit dolgai-ban Meliussal mérkőzzék, majd a marosvásárhelyi országgyűlésre és más helyeken tartott nagy hitvitákra s közben egy hatalmas egyházköz-ség, Kolozsvár lelkipásztora, több mint 400 egyházköz-ségnek főpásztora. Könyveket ad ki, hogy hatalmas hangja, szónoki ereje ahova el nem hathat, ott a Hargita alatt, a két Homoród mentén is eszméi terjedjenek, az evangelium igaz tanításai életre keljenek.

Ha kérdezték Servétet, Dávid Ferencet kortársai, miért ez önzetlen,

önfeláldozó apostoli munka, feleletük az volt: „Haszontalan szolgák vagyunk, csak azt tettük, amit kell cselekednünk!”

Dicső, aranykora az erdélyi unitárius egyháztörténelemnek! Ha így mehattunk volna tovább is! Ha újra fel nem üti fejét a sötétség fejedelme, ha nem tépdesik meg unitárius hitünk zászlóját, bizonyára ma székely kulturánk értékesebb, drágább kincsekkel dicsekedhetik. De meghalt az unitárius Fejedelem, apostolunk Déva várába kerül, az utódok harcolnak a jezsuitákkal, akik reánk törnek, elveszik templomunkat, iskolánkat.

Elcsüggednek elődeink?

Nem, hanem építenek, áldoznak!

Itt egy egy kép jelenik meg előttem a múltból. Székelykereszturon építik a kollegiumot. Nemcsak kereszturiak dolgoznak ott, csaknem minden egyházközség népe képviselve van.

Meszes, épületfás, deszkás szekerek érkeznek a városba. Egy kereszturi más vallásu atyafi kérdi honnan jönnek? Almásról, Keményfalváról, Abásfalváról, felelik ők.

— Miért hozzák ide a meszet, miért nem építenek azzal otthon maguknak iskolát?

Nekünk van otthon iskolánk, ahol megtanultunk szép magyar nyelven írni és olvasni, de szükségünk van erre az iskolára is, mert itt azok fognak tanulni, akik minket később tanítanak, akik templomainkban prédikálnak, akik nem engedik, hogy unitárius hitünket, szép zsol-tárainkat, édes anyanyelvünket elfelejtsük. S ezzel leöntik a meszet, lerakják az épületfákat s munkához látnak.

Kora hajnaltól késő alkonyatig ők is ott dolgoznak, nem kérdezi egyik se közülök mennyi a napszám, mert tudják, hogy csak azt teszik, amit tenni szent kötelességük. Így tettek a ti elődeitek keményfalvi nemes gyülekezet!

Ti így tennétek-e ma? Ti bár egy napot feláldoznátok-e a 365-ből egyházatok oltárára? Megtudjátok-e érteni, hogy az anyagiak felett vannak olyan kincseink, a mi unitárius hitünk, édes anyanyelvünk, amelyek fennmaradásáért készen kell lennünk minden áldozatra?

Ma nem kell építeni kollegiumot, mert van nekünk két gyönyörű főiskolánk, egyik Székelykereszturon, a másik Kolozsváron. Olyan mindakettő, mint egy-egy gyönyörűséges palota, de fönn kell ezeket tartani! Hogy fennmaradjanak ez iskolák, kihez forduljunk máshoz, mint hozzátok, a néphez, ahoz az ősforráshoz, azokhoz a szivekhez és jóltevő kezekhez, akik azt felépítették.

Tudjátok-e mit jelentenek ez iskolák? Létkérdés nekünk! Lenni, vagy nem lenni. Ha ti azokat fenn nem tartjátok, ha az unitárius áldo-

zatkészség ősi formájában meg nem nyilatkozik, hiába hív a harang, hiába szól az orgona, egy bizonyos idő, egy pár évtized elteltével nem lesz, aki e szószerkből magyar nyelven prédikálja az unitárius igét s akkor mit ér a ti őseitek egyházszeretete, áldozatkészsége, mit ér a templom és az iskola?

Világosságban akartok-e járni, vagy a sötétségben? Én azt hiszem igaz ma is a költő mondása:

„Nem fajult el még a székely vér,
Minden kis csöppje drága gyöngyöt ér“.

Sok teher van vállainkon, nehéz a földi élet, de egyházunk terhét még vegyük a vállainkra s hordozzuk Istenben bizó lélekkel, mert e teher könnyű lesz nekünk és gyönyörűséges Minden áldozat csékély ahoz képest, amit ma tőlünk egyházunknak kívánni joga van!

S mikor egyházunkért, édes anyanyelvünkért, unitárius hitünkért hozunk áldozatot, ne dicsekedjünk, hanem inkább úgy szóljunk, mint elődeink: „Haszontalan szolgák vagyunk, mert csak azt tettük, amit kellett és kell ezután is cselekednünk!“ Amen.

Báró József,
városfalvi lelkész.

A lélek ereje.

II. Timotheus 1. 7. „Isten nem a félelemnek, hanem az erőnek, szeretetnek és józanságnak lelkét adta nekünk.”

A legjobb baráttól jött levelet tartja kezében az efezusbeli gyülekezet püspöke, Timotheus. Pálnak e levele tele őszinteséggel, szelid intelmmel, hivatással. Timotheus, a püspök szabad, az apostol Nérónak foglya. A börtön nyirkos fala között is barátjára gondol, ki hű kísérő társa volt ezer veszélyen át. Szelid arcát, jóságos tekintetét, nyugodt lelki világát most sem tudja elfelejteni, mikor nemsokára szembe kell néznie legkegyetlenebb ítélő bírójával. Talán az ellentétek alakjai állanak előtte abban a pillanatban, mikor gondolatait szabadon engedi, hogy szálljon az ki a börtön falak közül, hiszen azt bilincsbe verni, korlátok közé szorítani úgy sem lehet soha. Talán így nem lehet már megzabolázni a féktelen orgiát Néró udvarában s a szenvedéllyé lett öldökléseket. Hasonmása Néró a nagy Herodesnek, ki Jerikó pálmáinak leveleit anyja s fiai vércseppjeivel hintette be s nem gondolt arra, hogy láthatatlan égi szemek kiválasztják e vércseppeket s a megölt anyja és gyermekei véérért számolnia kell egyszer. Mit várhat az apostól e másik urtól, ki a Tiberiszbe sülyesztette anyja aranyos hajóját, s mérgének tette áldozatává. Vajjon mit várhat tőle a börtön lakó, ki „idegen Istent tanított előtte”. Semmire sem vágyik már, csak hogy még egyszer elbeszélgesse azokkal, kik oly közel állottak szívéhez s kik mindig vele voltak.

Timotheus. Az anyja zsidó volt, az apja görög. Talán azért volt annyira szelid, mert öröklés kép' volt lekötve lelke az egy Isten imádásának anyja után, s a költészetnek apja után. Szerette mint gyermeket Pál, kit Listrában fogadott azzá.

„Szüntelen elmémbe tartalak az én éjjeli és nappali könnyörgésemben. Kivánlak látni téged és megemlékezem a te könnyhullatásod-

ról, hogy örömmel beteljesedjem." A baráti érzést értékelni tudja az apostol, hiszen senkije sincs már, csak ő, Eunika fia.

A hitbeli rokonság kötelékei fűzik össze őket egymással, mely nem áll a velünk született érzések hatalma alatt, hanem szabadon jelentkezik, s így értéke még nagyobb talán. Az egyedül álló, a börtönlakó érzi leginkább a baráti érzés értékét, különösen olyannál, kinél a képmutatás nélküli hit, mint veleszületett indulat jelentkezik, mert „nagyanyádban, Loisban és a te anyádban Eunikában is az lakozott”.

Képmutatás nélküli hit... mily erős feltevés egy emberről. Csak arról a barátról mondhatjuk el ezt, kinek sem gondolkozásában, sem lelkében s szíve érzelmeiben nincs titka előttünk s nem lehet. A bársonyáros Lidia, a sátorépítő Priscilla mellett jól esik látnia még az őszinte hit alakját, kik nemcsak jelre, csodára várnak, látványosságra figyelnek, hanem lelkük mélyéből támasztják alá a hitet, mit meg nem ingat Néró gunyos kacagása. Az őszinteség nélküli hit ingadozó ereje csak addig tart, míg mellette van az apostol, azután nádszálként hajlik s fordítja fejét a hatalom napjának sugara felé. Az őszinteség Istennek ajándéka, „mely te benned van Timotheus”.

Mi, kik olvassuk Pál apostol levelét barátjához, jól esik figyelniünk a baráti érzésre, mely abból sugárzik ki az atyai intelemre, mely az apostol sajátja s melyek között legszebb e kitétel: *„mert nem adta Isten nekünk a félelemnek lelkét, hanem I. erőnek, II. szeretetnek, III. józan elmének lelkét.”*

I.

Sienkievicz „*Quo vadis*”-ának alakjai elevenülnek meg előttünk, mikor az apostol levelének e részét olvassuk, „nem a félelemnek lelkét adta Isten nekünk”. A félelem lelke rejtőző, bűvő, behunyt szemek sötétje mögé rejtőzik, fél a világosságtól, a szemek tekintetének villanásától. A gyávaság pillanatnyi erőt ad, de a tett elkövetése után Judásként bolyong. A félelem nélküli lélek nyugodt, mint a tisztavízű tó felszíne, mint az erdő csendje; nyugodt, mint a Jézusé, vagy Pál apostolé. Ez a lélek bizalommal néz fel az égre, nem féli a haragvó Isten ítéletét, inkább odaborul lábaihoz s csendben imádkozik. A nappal világossága, az őszinteség üde fénye szemét nem sérti soha, ez az öntudatos világ az ő országa; az éjszaka pedig nem alattomos tervek születésének ágya, hanem az álmok édes világa, melyben a lélek jólesően fürdik. Az erőnek lelke legyen sajátod. Erőnek lelke. Mennyi edzettséget, öntudatot, odaadást, ráélést fejez ki. Mintha oda kiáltana ezzel a cirkszok porondján meztelenül fetrengő hivei felé, kik reszketve várják

az éhező oroszlánok csapatját, vagy oda kiáltaná a gyülekezet felé: az összetartó erőnek lelke nélkül egyben maradni nem tudtok soha. Az erő egymagában különálló, inkább elszántság, néha duhajság lehet, de ha lélek van benne, másra is kiható az összetartásban. Itt emelkedik ki szépsége e kijelentésnek, ha megfordítva is emlegetjük a lélek erejét. Mert lelkiező emelte piedesztálra azokat, kik hitükért szenvedtek vértanu halált s ez rakta alájuk azt a podiumot, melynek alsó fokán tisztelettel állunk meg mi, kik bámulattal nézünk fel rájuk. A cirkusz tapsoló közönsége amily gúnyosan s hidegen nézett a porondra az elítélt keresztényekre, mi most ily csoportba nézünk fel rájuk, de szent csodálkozással. Ereje volt a léleknek akkor, mikor a Mestert arcul verdesik, mikor az apostolt lökdösik, mikor katakombákban dideregnek, fáznak. Ereje volt a léleknek, mikor kibontakozott a mystikum burkából s a maga tiszta fehér színében terjesztette ki szirmát, mint a Nilus rózsája. És ereje kell legyen a léleknek most is, mikor a vallási, dogmai kérdések nem izgatnak már, de az élet vihara, fájdalma és szenvedése vesz körül minket.

A lélek erejére van szükségünk, mikor koporsó mellett állunk, mikor becsületünkbe gázolnak, mikor a külső durvaság szívünk közepébe markol, mikor minden menedékünk egy zsoltár, mely a lélek mélyéből búg fel: „Te benned bízunk eleitől fogva“. A lelki erő nagyságáról legszebben az apostol beszél:

„Álltam a harcot. A külső és belső ember küzelmét. Az egyik szigorú parancs alakjában állit a szenvedő István mellé, a felháborodott lélek pedig utálattal fordul el tőle mindaddig, míg a damaszkusi úton ki nem tör elkeseredése, s vakká nem teszi a külső embert addig, míg a belső Én diadalmat nem vesz felette, s oda nem állítja Ananiás elé. Azután a lelkiező nagysága viszi és hajtja. Küzd Albatroszként a tenger viharával, a föld rejtett odúi kigyóinak marásával, az emberi rágalom fullánkjával, de mindig diadalmasan áll lelke erejével, akár az Eurotász partján, akár Róma falainál legyen. E lelki erő nélkül a tarzusi Saulból sohasem lett volna keresztények Pál apostola. Innen tanulhatunk mi lelkiezőt, az erőnek és nem a félelemnek lelkét. Most is szükségünk van erre, inkább, mint valaha. Nem a makacs ellenállás, hanem a tűrő lélek erejére van szükségünk, hogy míg körülötünk az önteltség orgiái tivornyáznak, addig mi az önuralom s önfejelem rejtett katakombáiban félrevonulva csendben imádkozzunk.

A léleknek ez erejére figyelmezteti az apostol legjobb barátját s erre kell figyelniünk nekünk is.

II.

Nem adta Isten nekünk a félelemnek, hanem a szeretetnek lelkét.

Az a szeretet, melyről a szentkönyv, Jézus és az apostolok beszélnek s csodákat regélnek, mint egy szelid báránnyelű úszik felettünk, de leereszkedni sohasem tud, s mi sem tudjuk magasságáért elérni azt. Csak kiválasztott egyes lelkek számára van előírva, de általánosítani . . . nincs oly érzés mely azt tudhassa. Vágyunk utána, erőmegfeszítéssel akarunk fölemelkedni hozzá, de mindannyiszor visszaesünk a földre, melynek hidege megdermeszt s gyakran megállítja szívünk verését. A félelem nélküli szeretet olyan magas fogalom, hogy azt csak Jézus s néhány apostol valósíthatta meg.

Ugy jön felénk a szeretet, mint a virradat mosolya az álmok világából öntudatra ébredő gondolat fölé, küzd a hajnal sötétjével, de azután egyre fennebb emelkedik s még a virág harmatát is önmagába szívja. A szeretetet oly magas fogalomná tettük s tette a Mester, hogy szédülten állunk meg alatta, parancs szavának eleget tenni sohasem tudunk. A felettünk úszó báránnyelűből, a hajnal rózsaszínű virradatából hangzik felénk minden napnak munkája kezdetén: „szeresd felebarátodat, s még ellenségedet is“ s míg e szavak hangzanak, halljuk a jerikói úton a kifosztott és megvert szerencsétlen ember jajgatásait s közbe várjuk, vajjon csakugyan eljön a könyörülő samaritánus, hogy igazat adjon a nagy kijelentésnek. Mi a szeretet kisebb köreiben vagyunk. A velünk született érzések arany láncszemekkel fűznek az apához és anyához, a testvérekhez és rokonokhoz, ahoz a földhöz, ahol születünk s hová vissza-vissza vágyunk; az életben szerzett érzések barátokhoz fűznek, melyek állandósulhatnak vagy kiábrándíthatnak, de annál tovább menni nem tudunk, csak nézünk a messze jövőbe, sóhajtozunk utána s imánkba is ezt foglaljuk: „Uram, jöjjön el a te országod“. Őszintéknek kell lennünk és beismernünk, hogy a szeretet, melyet eddig megszerezhettünk, s melynek körében élünk, a krisztusi szeretetnek csak egy parányi szikrája. Isten iránti szeretetünk önző, mert mindig saját érdekünket foglaljuk imánkba s a csalódások olyan könnyen adják ajkunkra az Isten káromló szavakat. A szülői szeretet is részben önző, mert addig él nagyobb erővel, míg ruhánkat, táplálékunkat tőlük nyerjük, amikor pedig önmagunk munkája után állunk meg az életben, kevesebbet foglalkozunk szülőinkkel. Ilyen a testvér iránti szeretet is. Általában a szeretet megvalósításának legnagyobb akadálya az önzés.

Az önzésnélküli tiszta szeretet pedig ha megközelíteni akarjuk, hányszor kell nekünk is így sóhajtanunk: a lélek kész, de a test erőtlens. A jelenben a szeretetnek lelke csak két helyre vezet el minket: a családhoz és a templomhoz. A jerikói út messze van tőlünk. A „szeresd ellenségeidet is“ csak álom. A lélek arra, hogy ezt megvalósíthassa

nem elég erős s a jelen nem is alkalmas reá. A mindenkori jelen nem alkalmas erre. Nem volt a Pál apostol „jelene“, nem az a mienk, s nem lesz a jövő jelene, de örök szép intelemnek marad: „szeresd ellenséged“. Kötelességünk figyelni az apostolra, Isten nekünk adta a szeretetnek lelkét, melyet az égi szeretet folytonos kitöltetésével gazdagít, hevít, ne álljunk útjába a léleknek s igyekezzünk megközelíteni a végső célt.

III.

Ő nekünk adta a józan elmének lelkét is. A józan elmének lelke, az öntudat erőteljessége. Az, amely vitte az apostolt bírái elé s bátran szólni engedte: miután Isten számára faragtatok bálványt, de egy bálványra felirva ezt láttam én (Athén): „az ismeretlen Isten tiszteletére“, ezt hirdetem én. A józan ész imájában ráhatást Istenre nem végez, hiszen tudja, hogy a változhatatlant meg nem fordíthatja, de lelke nyugalmaért imádkozik szüntelen hozzá. A józan elme ismeri az igazságot, azt a magasabbat, melyet a szeretet mellé helyezünk s igyekszik nem véteni ellene. A józan ész ismeri a korlátokat, melyek között él s nem igyekszik kibujni alóla. E korlátok: az állam, egyház, társadalom, család parancsaival áll előttünk, melyek megszabják akaratunkat s mi csak akkor leszünk nyugodtak, ha gondolatainkat a józan ész bíráló erejével úgy rendezzük, hogy mindig ezeknek engedelmeskedve éljünk. A józan ész lelke parancsolja nekünk s követeli tőlünk az önfegyelmet. Bármelyik érzést vegyük, melyet vezetőnek ismerünk el, ha fegyelem nincs bennünk, haladni nem tudunk. A józan ész lelke önfegyelmet követel tőlünk a gondolkozásban, a lélekben, a szívben egyaránt. Ezeknek részletezése fölösleges, mert a kitétel önmagát magyarázza. A gondolkozásban való fegyelem nem engedi meg, hogy könnyen olvadó viasszal ragasztott Ikarus szárnyakkal emelkedjünk, mely minél magasabbra emel, annál nagyobb mélységbe dob alá; nem engedi az eszméket üres, dühös szóvitákban ellaposodni, hanem mindig tartja az ész bíráló ereje.

A lélekben való fegyelmezés nem enged zúgolódni Isten ellen, ha imánk hatását azonnal nem érezzük; nem enged a fájdalmakban alámerülni vagy a jó kedvben féktelen lenni, hangulata mindig egyformán szabályozott.

Ez nem kétszinűség, hanem fegyelmezés. A szív érzelmei pedig ugyancsak rászorulnak a fegyelmezésre. Messze mennénk, ha itt emlegetném azt, hogy még a szülői szeretet is fegyelemre szorul, hogy úgy ne járjon az apa, mint Saul, kit jóságaért büntetett meg az Isten.

Fegyelemre szorul minden érzés, különösen az indulat s a szenvedély. Az önfegyelmezett embert nem ragadja el a harag, hogy Kain do-

rongját vegye kezébe; nem keresi a száraz kútakat, hogy azok mélyére testvért dobjon; a szenvedély nem juttatja börtönre a szerénység emberét, hanem, mint aki ura önmagának, mindig érzései fölött áll.

*

Nem tudjuk, vajjon gondolt-e mindezekre az apostol, mikor ott magányában a barátinak levelét írja de nekünk az ő levele ezeket juttatta eszünkbe.

Egy levél megérkezése a családban örömet jelent. Ebben a nagy-családban is hozzon örömet Pál levele, mintha mindannyian barátai lennénk s e levél kitételét hangoztassuk szüntelen, mert nagy szükségünk van reá:

„Isten nem a félelemnek, hanem az erőnek, szeretetnek és a józan elmének lelkét adta nekünk“. Amen.

Ütő Lajos,
székelykereszturi lelkész.

Jézus egyedül.

Máté 26. 56. „És akkor mind az ő tanítványai elhagyván őtet, elfutának.“

Bizonyára ismeritek Jézus élete történetét, ai. Csak egy pár körülményt idézek most emléketekbe vissza, hogy az alapigét megelőző eseményeket tisztán láthassátok. Az utolsó előtti napon Jézus egy pár tanítványával elment a Getsemáné kertbe. Mély szomorúság fogta el, az a lelki fájdalom, mely a nagy és nehéz szenvedések előtt álló embert oly gyakran elfogja. „Mindenfelől szomorú az én lelkem mindhalálig“ — mondja vele lévő tanítványainak, majd félrevonul és imádkozik.

Mikor visszament a tanítványokhoz, aludtak. Szelid szemrehányással szól hozzájuk: hát nem vigyázhattok-e velem egy óráig? Ismét elment másodszor is imádkozni. „És mikor megtért volna, találá őket ismét aluva“. Többé nem költi fel. Aludjatok immár és nyugodjatok, mondja csöndes beletörődéssel.

Eközben azonban észreveszi, hogy sok nép fegyverrel és fustélyllyal közeledik feléje. Most már fölkelte tanítványait. Judás elvégzi a magáét, azután dedig a katonák kezeiket Jézusra vetvén, megfogák őtet. Ekkor a sereghez fordult s a méltatlankodás súlyos szemrehányásaival illeti a tömeget, mely úgy támadt reá, mint egy latorra. És akkor mind az ő tanítványai elhagyván őtet, elfutának. Jézus egyedül maradt.

Az egyetlen Péter követte őt távol, amint az irás mondja s ő is az utolsó éjszakán háromszor tagadta meg a Mestert.

Távol legyen tőlem ai, hogy ezekből a mulasztásokból vádakat kovácsoljak a tanítványok ellen. Hiszen később bőségesen kipótolták e mulasztásaikat s mikor magukhoz tértek, megtették híven kötelességüket. Mégis meg kell vallanom, hogy az elmondott történet, valahányszor elolvastam, mindig a keserű csalódás kiábrándulás érzésével töltötte el lelkemet. Mert ha a későbbi események sok tekintetben el is oszlatják az ilyen érzéseket, maga a tény mégis csak az, hogy Jézus,

a szenvedő, lelkében mélyen megsomorodott Jézus, akinek imádkozás közben „verték verte ki homlokát, mely olyan vala, mint a vérnek cseppjei s mely a földre lehull vala”, életének ebben a legválságosabb és legnehezebb pillanataiban egyedül maradt.

* * *

A történet régi, nagyon régi. Immár kétezeréves. És mégis úgy tetszik, mintha nem is volna olyan régi, hanem új, az emberiség történetében, de napjainkban is sokszor és ismételten megújuló, szomorú történet. Az emberi gyöngeségnek és gyarlóságnak talán egyik legszembeötlőbb vonása, hogy veszély idején könnyen cserbenhagyja a zászlót, megtagadja az életideált, mely addig vezette s amelyet, amíg népszerű volt büszkén és bátran vallott a magáénak. S ez a hűtlenség, ez a cserbenhagyás — a meggyőződés és a rendithetetlen igazságszeretet sok nagy apostolának emelt máglyát és tette őket martirokká.

Gondolatok csak a hitnek, a tudománynak ama nagy apostolaira, akiket föllépésükkor nagy örömrivallgás fogadott. Amikor azonban az emberek észrevették, hogy az ő korukat megelőző eszméik a hatalomnak nem tetszenek, magukra hagyták őket és elpártoltak tőlük.

De nemcsak egyes emberektől lehet így elpártolni. Évtizedeken keresztül ápolott és követett ideálokat és életeszmenyeket sokszor rútul cserbenhagytak némelyek önző, pillanatnyi előnyük biztosításáért.

S vajjon miért van ez így?! Miért kell a nagy és megváltó gondolatoknak legtöbbször megjárni a maguk kálváriáját?! Miért kell az igazságnak akár napjainkban is élet-halál harcot vívni a maguk érvényesüléséért?

Azért van ez, k. ai., mert az emberekből legtöbbször hiányzik az erős hit és a meggyőződés, hiányzik a kitartás és az erkölcsi bátorság és hiányzik a nagy értékek hordozóinak igaz megbecsülése és méltánylása. A félelem, a gyávaság könnyen alkalmazkodóvá teszi a gyöngye jellemű embert. Az igazi értékek megbecsülése helyett a praktikus hasznosság elve kerekedik felül s az önző önmagaféltés megbénítja a komoly erkölcsi elhatározásokat.

*

De lássuk, mit csinál Jézus?

A szenvedés és a megaláztatás igazi próbaköve a lélek erejének. A jellem szilárdsága, a hit ereje ilyenkor mutatkozik meg igazán a maga valóságában. A gyöngye megtörik, elesik, az erős még erősebbé válik. Mert nehéz, nagyon nehéz dolog a kísértések között is megtartani a jellem szilárdságát. Nehéz istenkáromlók közt az Isten nevét dicsőíteni s a nagy csapások súlya alatt végtelen szeretetében és kifogyhatatlan

jóságában megnyugodni. Nehéz dolog, ellenségeinket szeretni s a döllyfösek és elbizakodottak támadásai ellen szelidséggel és alázatos szívvel védekezni.

Jézus mindezt megtette. S az utolsó nap valóban bizonyágtétel arról, hogy az ő hite, az ő „igazsága” nem volt pusztá szó, hanem lelkéből lelkedzett mélységes megélés. Már elfogatása előtt is gyakran félrevonul és imádkozik s azután is: imádkozik és hallgat. Imádkozik, mikor magában van és hallgat, amikor méltatlan védakkal illetik. S ha beszél is egy keveset, minden szava a rendíthetetlen hitnek és meggyőződésnek, elhivatása magasztosságába vetett érzésének megnyilatkozása. Nem habozik egy percig sem, nem tagad meg semmit abból, amit életében hirdetett.

Úgy mondják, hogy azokon, akik a halálhoz közelednek, már életükben meglátszik a földiektől való elszakadás s azt a benyomást teszi, mintha lelkük már a szellem magasabb életét élné. Jézus is ez utolsó napon minden gondolatát az örökkévalóság felé fordítja.

Milyen fenséges, milyen ragyogó hitének ez utolsó fellobbbanása, mely bevilágítja a lefolyt és ezután lefolyandó évezredek tengerét. Mikor az emberek elhagyták, lelkét átaljárja a mennyei atya boldogító szeretete s hitének és bizodalmanak csodálatos megnyilatkozásai sejtetik velünk, hogy soha oly közel nem érezte magát Istenhez, mint e válságos pillanatokban. Talán ez a magyarázata, hogy egyetlen vádoló szót nem ejt ki szája s eszébe sem jut, hogy meglepődjék tanítványai futásán.

Jézus tehát egyedül maradt. De vele volt az Isten. Vele volt lelkének nagy ereje, hitének feltétlen bizonyossága, az igazság diadalába vetett meg nem szégyeníthető bizodalma. Óh érzitek-e, ai. az egyedüllét e királyi fenségét?! Óh érzitek-e az isteni erőt, mely e magára hagyott nagy lélekből felétek árad és érzitek-e az isteni nyugalomnak ama megdöbbentő mozdulatlanságát, mely oly félelmetesen emelkedik az emberi gyarlóság és gyávaság szégyenletes meghunyászkodása fölé?!

•

S ezek után kérdelem, vajjon ti elhagynátok-e az üldözött és szenvedő Jézust? A bűnbánatnak és a magunkbaszállásnak emez óráiban tegyétek fel ismételten ezt a kérdést magatokban s próbáljatok reá megfelelni. Ha látjátok, hogy a felelet nem kielégítő, nem méltó hozzátok, erősítsétek lelketeket imádkozással vagy más olyan lelki táplálékkal, mely kinek-kinek hasznára lehet, hogy a felelet végre is olyan legyen, mely nem hoz pirulást orcátokra. Mert én szeretném, nagyon szeretném, ha Jézust nem hagynók el, hanem vele maradnánk és őt követnők most és mindörökké. Ámen.

Dr. Varga Béla,
teol. tanár.

Imádkozzatok.

Márk XIV. 32. 33. 35. 37—42.

Este van, az óra már későre jár; az emberek túlnyomó része pihenni tért... Köröskörül sötétség, csendesség, ... a gonoszság is csak suttogva beszél s a bérenc sereg is lopódzva járkal... Csak egy szobából tör ki még a világosság; csak egy szobából, hol együtt eszi a mester a husvéti bárányt tanítványaival, hol minden szó, minden jel a nagy mester körül, örök emlékezetnek szava, örök emlékezetnek nagybecsű jele.

A vacsora elvégződött; a tanítványok lábait megmosta már az idvezítő, véghagyakozásait is megtette; Judás megkapta a mártott falatot és eltávozott...

Elhalt a fény a vacsoráló szobában is... Csillaglámpák halvány lángja világítja be a keleti csendes, magasztos égboltot. A némaságot lehet, madárdal vagy vidáman tova csörgedező patak hangja töri meg, s a tavaszi szellő ellopva a virágillatot, sugdosva csókolja körül vele a friss hajtásokat, az üde zöltségben fejlődő, növekvő faleveleket.

Gondterhes fővel, lesújtó érzelmekkel megy, halad az idvezítő... megy, halad a szomorú emlékü Gethsemáné kertbe... A többit felolvasott alapigénk tüzetesen elmondja.

Az idvezítő remegett, gyötrődött és imádkozott. E közben még a kiválasztott tanítványok, még az oszlop apostolok is elaludtak, mint jó barátok szoktak, mikor az ember veszedelemben van. Másodszor már nem is ébreszti őket a mester; jó neki tudnia, hogy a veszedelemben teljesen egyedül maradt; egyedül, mint az igazság szokott, elhagyatva, mint a jóság és megcsalatra, mint a szeretet. Még egy ima tehát, még egy fohász!... Aztán... aztán... Most már igazán egyedül van; egyedül... Istennel! De oda lett. Eltűnt a szelid, az aggódó, a szomorkodó mester!...

Most egy erős, egy elhatározott jellem áll előttünk és szól: „elég immár, keljetek fel... menjünk!”...

Jézus bajban, veszedelemben volt s imádkozott. Bajban, veszedelemben mi is vagyunk. Mit csinálsz ilyenkor afia? Szidod a sorsot; átkozod önmagadat és embertársaidat, zúgolódol Isten és világ ellen. Ne tedd; kövesd Jézust: *imádkozzál*. Jóllét, öröm, boldogság vesz körül; fenéig üritetted a az élvezet poharát s nincs már mi megízesítse életedet... *imádkozzál!* Csalódtál és sírsz, szived össze van roncsolva... *imádkozzál!* Betelt minden vágyad és reményed, az örömnék könnycseppje szökik szemedbe... *imádkozzál!* Szóval bármi sorsban vagytok, bármit is akartok: kövessétek őt — a nagy mestert — *imádkozzatok!*

Imádkozzatok!... De hát miért, mi célra, mi haszonra. Csalódott lelketek tudom ezt kérdezi. E kérdésre kívánok felelni; kísérjen engem becses figyelmetek.

* * *

Imádkozzatok, hogy önmagatokat megismerjétek. Önismeret! Régi jelszó. régi feltétel. Mosoly, talán gúnymosoly kél sokaknak ajakán e szónak hallatára, pedig sokkal jobb volna, ha ennek hallása komoly megfontolásra, magába szállásra vezetne mindenkit. Hiszen meglehet, hogy vidáman, csapongó kedéllyel, önmagatoknak s másoknak tetszelegve jártok az emberek között, pedig, ha előtökbe tartanók azt a tükröt, mely bensőtöket is a maga valóságában tárja fel, nem volna okotok vidámságra s nem annyira a világ látható szennyétől, mint inkább önmagatoktól kellene megirtóznotok, önmagatokat kellene megutáljátok.

Önismeret! Régi jelszó, régi feltétel. De a valláserkölcsei életnek, az erkölcsi életre kiható teljes boldogságnak ez az egyedüli biztos alapja.

Azt mondja szentkönyvünk, hogy Isten az embert a maga képére teremtetten. Azt jelenti ez, hogy légy munkás, mint a teremtető; önzetlen, mint a gondviselő; légy erős, állhatatos, mint Isten; szerető és irgalmas, mint az égi Atya; legyenek gondolataid, érzelmeid fenségesek, magasztosak, mint az Istenéi; legyen jellemed méltóságteljes, mint az atyáé és embertársadhoz való viszonyod testvéries, önfeláldozó egész a Golgotháig, mint a Jézusé.

Ismered-e önmagadat? Méltó képe vagy-e Istennek? Így állsz-e hát magad, a világ és Isten előtt; bátran léphetsz e az örök igazságnak ítélete elé, avagy félsz, remegsz a tiszta igazságnak tükrétől? Feleljetek e kérdésre ti magatok.

E világ a látszat tanyája, a hiuságnak vásárcsarnoka; fény, csillogás csábitanak szüntelen; rongy portékát drágán eladni, a hiuságot árverésre birni: erre utazik a nagy tömeg. Ismered-e önmagadat, hely-

zetedet, tehetségedet, igényedet, hogy megállj szilárdan, avagy beugrasz a nagy hanggal kiáltozóknak? . . . Hirt, vagyont, dicsőséget, jóllétet kínálnak, de azok megszerzési eszközeiről neked az emberek nem sokat mondanak. Vigyázz! A min kívül senkinek semmije sincsen: neved, becsületed lesz az ár; ismerd meg önmagadat! tiszta név s becsület nélkül, az élet semmit ér.

Az emberek nem ismerik az élet célját, nem fektetnek kellő súlyt vágyaik, érzelmeik és gondolataik nevelésére és irányítására, pedig érzelmeink és gondolataink a mi jelen és jövő, földi és mennyei boldogságunknak a forrása. Nem értékeli a világ a szerénységet és alázatosságot, nem becsülik a tiszta munkát és a szigorú becsületességet; a jellemzilárdságot különcségnak tekintik, a nem hizelgőt pártütőnek, az önzetlen lelkesedést hóbortnak. Isten azonban mindezekről másképpen ítél. Tudnunk, ismernünk kell ezt is!

Mindenkihez szólok tehát: ember, ember ismerd meg magadat! Ne rohanj a világ vásárcsarnokába, ne árulj és ne vásárolj elsietve, ne törj pálcát mások, hanem először önmagad felett. Ismerd meg önmagadat, mert az önismeret az élet boldogságának forrása.

Ismerd meg önmagad! De hát hol és hogyan? Ott és úgy, mint Jézus: imádkozzál! Valahányszor válságos ponton állsz: vonulj a te életednek Gethsemánéjába. Oda, hol elalusznak legjobb barátaid s hol megtudod, hogy megcsalatik a legszentebb szeretet és elárultatik az igazság is. Vonulj életednek Gethsemánéjába s imádkozzál! Istennek ott, magányodban, elmondasz mindent őszintén, tisztán, igazán, őt nem fogod, mint az embereket félrevezetni, — hiszen ő úgyis tud és lát mindent — és Isten? Isten sem fog megcsalni Téged, mint az emberek, hanem válaszolni fog imádra; megmondja, hogy melyik érzésed, melyik gondolatod tiszta, igaz és szent; megmondja, hogy mit tégy és mit kerülj a te és a tied boldogságáért. Ott, a csendes magányban, életednek Gethsemánéjában megismered erődet, de meg gyengeségeidet, jó és rossz tulajdonságaidat is; ott, ahol nem zavar senki és semmi, ahol egyedül vagy Istennel, megismered az életnek célját, szándékaid, tetteid igazságát avagy tévelygéseidet s megtanít Isten, hogy kövesd a jókat és kerülj a gonoszokat. Szép, összhangzó életet kívántok; nem a látszatnak, hanem a valóságnak akartok élni? ismerjétek meg önmagatokat és e végből imádkozzatok!

De *imádkozzatok, hogy Istent is megismerjétek.* Jól ismerem én őt: hallom itt is, ott is a szót, pedig kevesen ismerik, még kevesebben törekednek őt megismerni. Fölületes kérkedés csak azt állítani, hogy valaki Istent jól ismeri. Lekicsinylése ez a kikúttathatatlan valóságnak a gyenge, gyarló lény által. Jól ismerem Istent — szól a bölcs és tudós.

Nem kell nekem a tudomány és bölcsészet Istene, mely képtelenségekkel van körülhatárolva s melynek tulajdonságait, sőt lényegét is szemlélődés állapítja meg. Nekem a szív, a lélek Istene kell, melyet minden tudományos szemlélődés nélkül, a legegyszerűbb ember is megismerhet. Nekem az az Isten kell, akit a szív, a lélek határol meg, kinek tulajdonságairól és lényegéről szívemnek érzete, lelkemnek vágya teszen tanubizonyságot. Ezt az Istent kevesen ismerik, mert, ami hiányzik a legtöbb embernél, ennek megismeréséhez szív és lélek kell.

Imádkozzatok, hogy ezt az Istent megismerjétek. Vonuljatok el lelketek Gethsemánéjába, ott egy új világ, egy új mindenség fog felépülni előttetek. Imádkozzatok és tudni fogjátok, hogy van valaki, aki nem, mint az emberek, állandóan hallgat reátok, figyel szavaitokat, számbaveszi minden érzéseketet és gondolatotokat; aki nem utasít el magától, ha nagy munkájában zavarjátok, ha nem öltöttetek ünnepi köntöst magatokra, avagy ha nem irtátok kéréseiteket, panaszaitokat finom papírlapra. Imádkozzatok s hallani fogjátok Istennek mint biztató és bátorító szavát, majd szemrehányását, sőt dorgálását; megsimogatja arcotokat, letörli könnyeteket, majd büszkeségtekben megaláz, öntelteltségtekben lesújt; most megbocsát, majd büntet, de mindig igazságosan, mindig szeretettel. Imádkozzatok és látni fogjátok: mint domborodik ki előttetek egy végtelen, egy örök erő és hatalom a maga igazságában és kegyelmében, a maga fenségében és jóságában, a maga szeretetében és tökéletességében. Ez lesz ezután a ti jóságos Istenetek, sőt több, a ti földi és mennyei szerető Atyátok. Imádkozzatok hát, hogy Istent megismerjétek!

Imádkozzatok! De ti azt kérditek, mi lesz jutalmatok? Az lesz jutalmatok, ami Jézusnak! A Gethsemánében tisztába jött önmagának és Istennek akaratával. Isten tudtára adta neki, hogy jó, helyes, igaz és szent, amit élt, amit cselekedett, hogy méltó az eszméért feláldozni e földi életet, mert igazság és szeretet felett nem veñet a halál diadalmát. És ez neki elég volt. Gyötrelme eloszlott, könnye felszáradott s fenkölt bátorsággal szólt: „*elég immár, keljetek fel, menjünk!*” Mert hát... most hát jöhetsz tövis korona, kereszt és Golgota, mert pirkad már a husvét hajnala! Ez lesz majd a ti jutalmatok is, csak imádkozzatok!

Elég? ... Nem elég ez? ... Én intve intlek: imádkozzatok, hogy önmagatokat és Istent megismerjétek. Igen, igen... Imádkozzatok! ... Térdre, térdre hát az Úr előtt, igaz és bűnös egyaránt! És térdre ti is, térdre mi is, kiket az Úr a rettenetes küzdelmekben megpróbál. Sírjatok, de áldozzatok; szenvedjétek de lelkesüljétek! Az Úr van veletek! Új szövetség készül, az Úr szövetsége velünk — az ő népével. Bizzatok hát! Imádkozzatok! Imádkozzunk! Ámen,

Csifó Salamon,
teol. tanár.

Alapos hit.

Ján. XX. 29. „Boldogok, akik nem látnak és hisznek.“

Mióta a világ áll, mindig voltak hívők és kételkedők, lelkesültek és lehangoltak. Sőt még ugyanazon emberrel is megesik, hogy egyik pillanatban akadályokat nem ismerő lelkesedéssel van telve, másik pillanatban — mintha kicserélték volna — oda minden lelkesedés, már tétlen, már lehangolt, már nem hiszen semmiben. Az oly sokszor megismétlődő hangulat változásról az Újtestamentum nem egyszer tesz tanubizonyságot. Ime, Péter, a kőszikla, egyik pillanatban esküszik, hogy soha meg nem tagadja mesterét, néhány órával később pedig ugyancsak esküdözés közepette éppen háromszor tagadta meg. Más természetű ennél, de azért a lélekben végbemenő nagy meggyőződés változást jelentő a Tamás esete is. Ő is hallja a megfoghatatlan hirt a nagygyász után: a mester nincsen a koporsóban, a sziklasírban, a mester él... Bizonyára jól esett az ő lelkének is ez a hír. De a nagypénteki gyász, szemeivel szerzett tapasztalat, hogy a mester meghalt, sokkal erősebb volt a lelkében szunnyadó édes reménységnél. És bár küzdött benne a hit a nem hívéssel, azért azt mondja: „Nem hiszem, amíg nem látom. Nem hiszem, ha nem látom az ő kezein a szegek helyét és be nem bocsátom ujjaimat a szegek helyébe és az én kezemet be ne bocsátom az ő oldalába“.

A kételkedés azonban sohasem oly erős, mint a tagadás. Ez valami közép út a hiszem és a nem hiszem között. Innen az ember a bizonyítékok súlya alatt hol a hitre, hol a tagadásra tér. Tamás a hitre tért s teljes odaadással tör ki belőle a meggyőződés a bizonyítékok súlya alatt: „Én uram, én Istenem!“ S ezzel kapcsolatban hallszik a Jézus szava: „Boldogok, akik nem látnak és mégis hisznek“.

A keresztény világ előtt Tamás a kételkedés jelképe lett, pedig sohase szolgált rá. Mikor kételkedését alaptalannak látta, rögtön erőt vett rajta a hit legyőzhetetlen ereje. Mégis van azonban különbség a Tamás és az ez alkalommal elhangzott jézusi mondás követelménye kö-

zött. A Jézus mondása feltétlen hitet követel, a Tamás hite pedig alapos hit.

A hitnek ezen kétféle megjelenése körül csoportosulnak ez alkalommal emelkedő gondolataink.

*
* *
*

Boldogok, akik nem látnak és mégis hisznek. A föltétlen hitnek tehát mindjárt meg van a jutalma: a boldogság. És az kétségtelen, ezt bizonyítani nem is kell, mert az élettapasztalat mindenki előtt igazolja számtalanszor. Sőt azt mondhatjuk, hogy magát az életet minden körülmények között csak a hit teheti boldoggá. Valahogy az emberi természet úgy van alkotva, hogy a valóval soha sincsen megelégedve. A gazdag ember még gazdagabb, a tudós még tudósabb, a művész még nagyobb művész szeretne lenni, mint amilyen valóban, mert valami égi szikra, valami megfoghatatlan vágy, sokszor pedig a telhetetlen önzés hajtja előre. A jövőbe vetett hit biztató sűgára az, amely az ember lelkét oly édes boldogsággal tölti el.

Ki ne tapasztalta volna a maga egyéni életében is a hitnek hatalmas, boldogító erejét? Ha gyermeked súlyos beteg, élet-halál között lebeg, nem édes boldogság-e az, ha van hited a megjavulásban? S ezekben az elmúlt rettenetes vérzivataros esztendőkhöz hány sajtó, összetört szívnek adott, hacsak ideiglenes boldogságot is a föltétlen hit? Azt csak azok tudják, akik az övéiket várták s talán még most is várják vissza a harcterekről, vagy pedig Szibéria jégmezőiről. Hányszor adott édes boldogságot az a hit, hogy akit vártunk, nem hiába várjuk? Hát arról kinek ne volna némi tapasztalata, hogy az édesanya csókjának gyógyító erejébe vetett hit meggyógyítja a gyermek fájó sebét? Bizony a hitnek hatalmas ereje van.

De hát aztán az élet küzdelmében mily hatalmas szerepe van. Minden nagy dolognak, minden nagy átalakulásnak az egyes nagy emberek föltétlen hite volt a leghatalmasabb diadalra vezető eszköze. Mi lett volna a kesztény anyaszentegyház hatalmas, világraszóló épületéből, ha Jézusban nem lett volna meg a föltétlen hit az igazság győzelmében? Hát a reformáció és más társadalmi mozgalmak minek köszönik létüket, ha nem a vallásos hitnek? . . .

Lelki szemeim előtt elvonul a multnak képe. Előmben tűnik egy pogány bölcs; neve Szokratesz, kezében méreggel telt pohár van. Az a keserű pohár azért van a kezében, mert kora társadalma nem tudta őt megérteni és tanait felforgatóknak találta. Ha vissza vonta volna tanait, a méreg poharat nem kellett volna kiürítenie. De nem azt tette?

Tudjátok-e hogy mit tett? A halálthozó méreggel a kezében is a lélekalhatatlanságáról beszélt és nyugodtan kiitta a pohárból a mérget. Igen, mert föltétlen hite volt a halhatatlanság igazságában... Hát a mester a kínos, emberiesen megható getsemáné kerti éjszakán, amikor küzd magában: Atyám, ha lehetséges, múltam el én tőlem e keserű pohár, de mindazonáltal ne az én, hanem a te akaratod szerint legyen. A hivatásába vetett nagy hit erőt adott a rettenetes szenvedések elhordozására. Ott látom a Genf melletti Schampel mezőn a máglyán szenvedő Szervét Mihályt, amint a nyers fából készült máglya lassu, de gyilkos tüzében küzd az élettel és halállal és végvonaglásában is megismételte elleneivel ütköző tantételét: „Jézus, az örök Isten fia, könyörülj rajtam“.

Hát vajjon Dávid Ferencnek, az unitárus vallás megalapítójának mi adott erőt arra, hogy még a sötét börtön falára az ő szent igazságait írja fel, ha nem a föltétlen hit az igazság diadalában?!

„Nagy a szeretet ereje, melynek a hit útát tör“. (Servet).

„Bizony mondom nektek, hogyha valaki azt mondja a hegynek, indulj meg és merülj a tengerbe! és nem kételkedik szívében, hanem hiszi, hogy megtörténhetik mind, amit mond meglészen neki“. (Márk 11., 23.)

És mégis hogy van, hogy a körülmények rettentő súlya alatt nemcsak kételkedő, hanem oly sok hitetlen is van? Mily vigasztaló, föl-emelő égi sugár a hit és mégis milyen sokan lemondanak róla. Miért van ez?

Ennek oka részint tiszteletre méltó, részint nem. Egyfelől, — hogy mindjárt a rosszal kezdjem — a bűn és egyik legalacsonyabb fajtája az önzés. Azt gondolja sok ember, hogyha összeszedheti a világ valamenyi kincsét, boldog lesz azáltal. A kincs, hír- és hatalomvágy az, amely a világon az egyeseknek és a társadalmi közületeknek is a legtöbb szerencsétlenséget okozott. A bűnös ember már nem akar hinni. Rája nézve már kellemetlen az isteni igazságszolgáltatás hite. Neki nem kell a halhatatlanság gondolata. Ő azt szeretné, hogy ne legyen igaz a költői mondás: „Van biró az egek fölött, áll a villámos ég“. Igen, mert mikor egyes pillanatokban megjelenik a lelkiismeret szava, mikor nekik mondják a föltétlen hitűek, hogy látták a mestert s hisznek a halhatatlanság égi valóságában, egy örök igazságszolgáltatásban, azt mondják: El tőlem, vigyétek a ti hiteteket. Ne zavarjatok engem földöntúli ábrándokkal. Az én nevem ez: Használd ki ezt az életet. Élj, ahogy tudsz és cselekedjél bárhogyan, csakhogy érvényesülhess. Hogy ott túl mi lesz, azzal nem törődöm, csak itt legyen jó dolgom a földön. Hagyjatok engem kincseimmel, gyönyöreimmel, ha úgy tetszik bűnömmel, én

a ti boldogságtokat, amely a jövőben lesz, nem írigylem . . . Így beszél a hitetlenség dölyfe.

De vannak mások is. Ezek lélekben jók, az emberi társadalomban kedvesek, senkinek sem ártanak, de az élet gondjai, csalódásai, félrevezető eszméi úgy elfoglalják, hogy nem tud fölemelkedni a hétköznapi életből egy magasabb vasárnapi szellemi világba. Nem tagadnak ugyan semmit, de ha hisznek is, csak egy kissé hisznek s a tudás elért eredményei könnyen kilibbentik eredeti útjokból. Ezeknek ha beszélünk a hit hatalmas erejéről, megszentelő hatalmáról, azt mondják, szeretném hinni, de nem tudom elhinni. Csak azt hiszem, amit látok. Mutasd meg a szeg helyét, hadd dugjam oda ujjaimat, s hadd tegyem a kezemet oldalába. Óh mert — szól a fájdalmas sóhajlás — „a hitnek égi lánya a csoda, én nem tudok fölszállani oda” (Goethe). Igen, így beszélnek a szárnyaszegett lelkek, a kicsinyhitűek, a tudomány szűk gubójában tengődők.

Egyszer azonban kicsi lesz ez a nagy világ, szűk a tudás határa s az ember sok keserves tapasztalás és kételkedés után rájön arra, hogy még sem valótlan a hit világa s hogy az igazi tudás nemhogy elvezetne, hanem éppen Istenhez vezet. Úgy tűnik fel akkor, mintha minden nagy, erényes emberben Jézus, az örökké élő jézusi szellem jelenne meg, mikor a világ zajában, az emberek egymás ellen való nagy küzdelmében, minden nemes elhatározásban ott volna az ő szelleme; mintha a nagy küzdelmekben, a győlölködés embertelen harcában, az emberi áskálódások, titkos és alacsony aknamunkák közben belekiáltana az emberi lelkiismeretbe: „Békesség tinéktek”. Úgy tetszik mintha a társadalom szörnyű nagy válságaiban, midőn az emberek gyilkoló szerszámokkal állanak egymással szemben, az ágyúdörgések közepette, az önzés zárt ajtaján belépnék a szelid arcu Jézus és mintha ismét mondaná: „Békesség tinéktek”. Úgy tetszik, mintha a kételkedők itt is, amott is bizonyágtevéseket látnak és leborulva tör ki belőlük a hit határozott megvallása: „Én Uram, én Istenem!”

„Uram, legyőztél, ím a porban vagyok.

Nélküled, ellened, hiába harcolok.

Emelj vagy sujts, kitárom kebelem”. (Madách)

A küzdő, a szenvedések és tévedések hosszú láncolatán átmenő ember erős, alapos hite ez. Igaz, ha nem hangzott is utána az, ami Tamás nyilatkozata után: „boldogok, akik nem látnak s mégis hisznek”, azért a boldogság, a megnyugvás egy neme el nem maradhat. Különbösen Tamás életében is csak azok boldogsága van hangsúlyozva, akik nem látnak és mégis hisznek. Lehet csakugyan, hogy akik nem látnak és mégis hisznek, könnyebben boldogok, de azért azok sem boldogtalanok, akik látnak és akkor hisznek.

A 20. század embere inkább ennek a hitnek az osztályosa. A mi vallásunk általában inkább ezen nyugszik. Megvizsgálni mindent, még az élő Istennek mélységeit is. Kútatni mindent, még a megszentelt hagyományokat is és hinni azt, ami alapos, ami igaz. Nem féltem én a mi vallásunkat sem a tagadástól, sem a kételkedéstől. Meg van annak a biztos alapja az emberi szellemben. A középkor azt mondotta: Hiszem, mert képtelen. Ma meg azt mondjuk: hiszem, mert igaznak tudom. A mai embernek az alapos hit az éltető eleme.

* * *

A nagy mester azt mondotta: boldogok akik nem látnak és mégis hisznek. Ez egy gyönyörű megállapítás, de azért nem veszték el azok sem, akik néha-néha kételkedtek is. Az igaz ember kétkedése is hitre vezérel, az igaz, alapos és boldogságot nyújtó szent hitre. Az igaz ember hitből is él. Az igaz ember számára a hit csalhatatlan világ, amely mindig biztat, mindig bátorít. Különösen akkor, mikor az ember erői hanyatlóban vannak, mikor szemeivel nem látja a közellévő dolgokat, hanem messzi, messzi néz, az élet végtelenségébe. Tekintete már nem fogja fel ezen világnak nyomoruságait, hanem mind világosabb lesz egy szebb, magasztosabb és dicsőbb világ, melynek szemlélésére imában tör ki: „Én Uram, én Istenem!” Hova tovább mind világosabb lesz, hogy készen kell lenni a Mindenhatóhoz menésre, amikor is a test gyöngüléseivel mind erősebb lesz a lélek hite s egy boldogító tudat magasztosítja fel az e világ számára ellobogott életet: „A te hited megtartott tégedet”. Ámen.

Benczédi Pál,
alsóboldogfalvi lelkész.